

Pandemia 2020 – Artele spectacolului și învățământul online

Artele spectacolului în vremea pandemiei **– O privire de ansamblu (re)compusă din 13 fragmente și viziuni asupra vieții culturale –**

Ofelia STANCIU

UNATC „I.L. Caragiale” București, România
ofelia.stanciu@specialevents.ro

Abstract: Beyond the discussions about restrictions, losses or limitations, the pandemic that affected the cultural life in Romania during March – June 2020 (with the possibility of extending this term beyond the date of writing this article) also brought a period of introspection and analysis on how art will regather to meet the new challenges of social, economic nature - and, perhaps most importantly, the challenges of technological nature. Thirteen personalities in the field of the performing arts answered a set of three questions that aimed to point out both the reaction of the cultural environment to the immediate constraints of the suspension of activity in the performance halls and the medium and longterm forecasts of new art forms and the new ways of the creator – artist – stage – audience relationship, with the digitization of artistic creation on an unprecedented scale.

Keywords: 2020 pandemic, performing arts, online environment, digitalization, new artistic forms, the creator-public relationship in the post-pandemic dimension, digital explosion.

Această serie de mini-interviuri își propune să reconstituie, prin răspunsurile oferite de cei treisprezece artiști, teoreticieni și producători – personalități marcante în diverse sfere de creație și prezentare a spectacolelor – o imagine *in nuce* a vieții artistice în confruntarea cu hiatusul impus de pandemia care a afectat un întreg sector cultural în prima jumătate a anului 2020.

Din varietatea răspunsurilor și punctelor de vedere oferite, din aspectele pozitive

identificate (timpul câștigat pentru creație și introspecție; deschiderea spre un orizont cultural mult mai vast, accesibil sub o formă digitalizată, care contribuie la dezvoltarea unui sistem de referințe conectat la standarde internaționale) și mult mai numeroasele aspecte negative semnalate (stoparea activității întregului sector artistic, cu un puternic impact psihologic și material; anularea a numeroase proiecte; potențialul unei digitalizări fortuite a consumului cultural, subdimensionarea

evenimentelor artistice pe fondul măsurilor sanitare impuse de autorități), se cristalizează o viziune care are în centrul său **produsul cultural ca mecanism viu**.

În același timp, indiferent de locul unde se poziționează respondenții în privința tehnologiei și interferenței digitalului în cultură – de la o viziune care privește această imixtiune ca o formă artificială, care nu contribuie *per se* la valoarea experienței estetice, la o viziune care consideră noile tehnologii drept o formă de a îmbogăți spectacolul – nu putem nega faptul că tehnologia este o parte integrantă din realitatea noastră cotidiană, din limbajul nostru, din modul în care cunoaștem și interacționăm și – implicit, o componentă din ce în ce mai prezentă și în mediul artistic.

Principala chestiune pusă în discuție în perioada ultimelor luni de zile, în liniștea sălilor părăsite de artiști și de spectatori, rămâne însă consumul cultural digital/online și modul în care acest nou tip de consum îmbrățișat pe

o scară globală poate genera o schimbare de paradigmă artistică. Este oare acesta începutul unei noi revoluții tehnologice?

Răspunsurile primite recompun, la o primă lectură, imaginea unei lumi divizate. Pe de o parte, regăsim raportarea la imaginea *spectacolului transmis online* ca formă închistată într-un format-conservă, un format care îi anulează emoția, transformându-l într-un produs hibrid: nici teatru, nici film. Pe de altă parte, regăsim *spectacolul transmis online* ca formă de apropiere, ca modalitate de conectare culturală care ne-a deschis (în mod paradoxal, am putea spune) întreaga lume în timp ce eram izolați în propriile locuințe, rolul de liant social prevalând în acest caz în fața contraargumentelor de natură artistică. Indiferent de poziția pe care se situează, răspunsurile oferite ilustrează diversitatea viziunilor artistice și complexitatea raportului dintre artă și tehnologie.

3 întrebări și 13 fragmente

1. Toată lumea vorbește despre restricții, pierderi, limitări, dar perioada pandemiei a fost pentru mulți și un moment de introspecție. Ce considerați că ați câștigat în această perioadă de pandemie în ce privește viața culturală?

Dragoș Galgoțiu, regizor – Perioada pandemiei a fost pentru mine *illo tempore*, o ieșire din timp, o insulă de timp, o mare șansă de a fi eliberat de presiunea „următorului proiect”, dar nu numai asta. A fost ocazia de a privi de la distanță reacțiile celor din jur și de a îmi defini cu o mai mare limpezime propria atitudine. Am fost provocat, am trăit intens această experiență și a fost șansa de a imagina un limbaj pe care poate nu l-aș fi putut imagina altădată.

Gigi Căciuleanu, coregraf – În ceea ce mă privește mă consider fericit de fi avut posibilitatea și timpul să mă consacru poeziei și desenului considerându-le, ambele, ca fiind de aceeași factură precum compoziția coregrafică și mecanismele interpretării de

dans, inventându-mi un teatru (tot teatru!) poetic și un altul grafic, în afară de teatrul meu coregrafic, pe care să le împărtășesc publicului. Fragmentele personalității mele artistice s-au contopit într-un tot organic.

Tiberiu Soare, dirijor – Am câștigat acel lucru de a cărui lipsă ne plângeam, și anume *timpul*, pe care l-am folosit cum am știut mai bine. A fost un prilej de a duce la capăt unele proiecte personale. Am reușit, după ani de amânare, să realizez o analiză armonică și structurală a integralei simfoniilor beethoveniene (suntem în an aniversar Beethoven), urmată de o regândire sistematică a altor partituri din repertoriu. Poate că am primit cu toții exact acel timp de care aveam nevoie pentru astfel de lucruri din viața noastră.

Mihai Cosma, muzicolog – Pentru că românul este optimist de fel și trebuie să vadă și partea bună în orice nenorocire, pot și eu intra în aceasta logică, socotind că am câștigat din vizionarea (devenită gratuită și difuzată zilnic) a unei lungi serii de excelente

spectacole de operă și balet, de pe cele mai mari scene ale lumii. Cu rezultatul reșezării unor valori și a unei mai bune înțelegeri a ceea ce înseamnă cu adevărat performanța, modernismul, creativitatea. În plus, relatările și declarațiile privind lupta managerilor și a artiștilor pentru supraviețuire au constituit o lectură instructivă și o sursă de informații privind organizarea zonei de entertainment (privită într-un spectru larg) în Occident, pe bază de autofinanțare și de profit.

Valerian Mareș, Președinte Fundația Art Production (Producător Executiv al Festivalului Internațional „George Enescu”)

– Am putut vedea în această perioadă ce înseamnă pentru un om care face parte din breasla realizatorilor (regizori, artiști, scenografi, muzicieni etc.) și producătorilor de spectacole să nu îți poți „face meseria”, să nu îți poți prezenta vocația. Și nu mă refer aici la aspectul material al problemei, deloc de neglijat, ci la aspectul emoțional. Dar a fost o perioadă în care am câștigat și experiență în a vedea cum se poate prezenta un spectacol sau concert online – și ce presupun demersurile pentru acest lucru. Am gândit diverse forme de a prezenta spectacole și concerte deja create și care vor fi pentru viitor variante de realizare a unor noi creații. Recunosc că, urmărind diverse spectacole online, mi-a lipsit atmosfera din sala de spectacol, mi-a lipsit emoția directă care vine dinspre artistul aflat pe scenă.

Daniel Klinger, light designer – Oprirea tuturor activităților din domeniul artelor spectacolului a produs un cutremur în sectorul profesiilor asociate și au fost afectați toți cei care activau în industrie. Prin pauza impusă de restricții s-au amânat, iar în unele cazuri s-au anulat foarte multe spectacole. Repetițiile au fost anulate. Un angrenaj colectiv a fost oprit, având ca efect pierderea iremediabilă a unor opere ajunse în faza finisată. Cred că efectele acestei pauze se vor simți în următorii doi-trei ani. Există totuși și un mic beneficiu. Lipsa activității a permis celor care practică meseria din domeniul artelor spectacolelor să se perfecționeze fie prin parcurgerea unor

cursuri online, fie prin studiu individual. Aceste perfecționări nu ar fi putut fi parcurse în perioadele normale de activitate din cauza orarului foarte aglomerat.

Alina Moldovan, consultant artistic

– Această perioadă de pandemie a generat o întreagă suită de reacții, de experimente și de experiențe pe care nu le-am fi putut prevedea într-un alt context. Introspecție, da, cu certitudine, și nu doar pe plan personal, ci pentru un întreg sector artistic, care a fost pus față în față cu valorile sale profunde – și poate cu inerțiile sale. A fost o perioadă care ne-a adus mai aproape de o serie de întrebări fundamentale despre teatru și despre viitorul său, despre puterea sa de adaptare, despre sistemul în care creăm. Și poate cel mai mare câștig este faptul că în mijlocul acestor incertitudini, și în ciuda tăcerii care s-a lăsat peste sălile de spectacol, artiști și teatre din întreaga lume și-au unit glasurile și eforturile, demonstrând încă o dată că arta are o capacitate inepuizabilă de a restabili coeziunea socială, spirituală și morală de care avem nevoie în momentele cele mai dificile.

Monica Davidescu, actriță, Teatrul Național București

– Ca orice artist care are un program stabilit, cu premiere și multe spectacole, pentru început m-am impacientat. Apoi am încercat să văd partea plină a paharului și am descoperit că suntem adaptabili vremurilor, situațiilor. M-am adaptat tehnologiei moderne, care m-a adus aproape de mulți copii și părinți în fiecare seară prin intermediul transmisiilor live în care lecturam povești. În felul acesta pot spune că mi-am apropiat oameni la care nu am reușit să ajung prin intermediul spectacolelor.

Silviu Biriș, actor, Teatrul Național București

– Din perspectivă culturală am aflat cât mă mai definește profesia pe care am ales-o în urmă cu mai bine de douăzeci de ani și unde am greșit în abordarea ei deontologică. De unde trebuie să continui și ce îmi doresc cu adevărat să mărturisesc de acum încolo. Ce mă odihnește și poate fi ziditor în spectatorul de teatru. În același

timp, a fost o perioadă în care am reușit să audiez o serie de concerte de muzică clasică sau să văd producții cinematografice de referință mondială.

Anca Sigartău, actriță, Teatrul Bulandra – Teatrul fără acum – aici – emoție – contact nemijlocit între spectator și actor nu există. Oricâte spectacole înregistrate de valoare incontestabilă au luat cu asalt mediul online, după părerea mea, atâta timp cât există un intermediar tehnic între actor și spectator, aceste spectacole au rămas la nivelul unui material de arhivă. Deci am putea spune că... așteptăm să existăm din nou. Lucrul valoros care ar trebui extras din această experiență (o lecție esențială) este *raportarea la public*.

Adrian Nour, actor – Am câștigat *timp*. Au existat perioade în care mă aflam într-o goană continuă între repetiții, spectacole sau concerte. Așadar pot spune că a fost o perioadă bună pentru a face anumite lucruri pe care le amânam din lipsa timpului. Pe lângă citit, am văzut zeci de filme, am ascultat multă muzică și am scris. A fost timp și pentru studiu muzical și cred că am compus piese pentru două albume. Am avut momente în care pur și simplu stăteam și visam cu ochii deschiși. Pentru că am avut *timp*.

Amelia Antoniu, soprană, Teatrul Național de Operetă și Musical „Ion Dacian” – Am urmărit spectacole online cu mare plăcere și încântare în această perioadă. În același timp, am simțit ce înseamnă să stai departe de drumul vieții, de misiunea pe care o ai de îndeplinit. Introspecția m-a ajutat, într-adevăr, să mă adaptez situației: cu răbdare și credință, cu muncă și dăruire, cu iubire pentru sine și aproape. Cred că în felul acesta în orice încercare putem găsi ceva bun, în orice frână putem intui o pregătire pentru un nou demaraj.

Eugen Oprina, regizor de film – Câștigul cel mare pentru mine a fost accesul la canalele de distribuție online ce aparțin unor prestigioase companii producătoare de operă, teatru, muzică clasică și Jazz. Astfel, printre altele, m-am bucurat de înregistrări puse la dispoziție de MET Opera, Quello Concerts,

Jazz at Lincoln Center, National Theatre. O altă intersecție inedită cu actul artistic în această perioadă a fost vizionarea multor transmisii live ale unor artiști de mare valoare, atât români cât și străini, care au organizat concerte de acasă pentru a-și menține publicul aproape.

2. Credeți că publicul va avea nevoie de forme artistice noi după această perioadă? Vedeți tehnologia ca un aspect care va căpăta o importanță sporită în următoarele luni/ani?

Dragoș Galgoțiu: Cred că mereu există o foame de forme noi, pentru că este firesc să fim instabili, vulnerabili, neliniștiți, imaginativi, uneori nestatornici cu noi înșine și vrem să redescoperim mereu altfel ceea ce aparent știm. Înțelegerea înseamnă formulare în limbaj, nuanțare prin limbaj, iar formele noi au uneori puterea de a nuanța înțelegerea sau emoțiile tocmai prin noutatea lor. Tehnologia este doar un instrument, un limbaj înseamnă mai mult. Există uneori pericolul ca instrumentul să exercite seducție în sine, dar interesul de acest tip se va autodevora repede, e efemer. Toate formele de limbaj au această tendință, doar unele dintre ele rămân.

Gigi Căciuleanu: Internetul a fost o adevărată salvare în această perioadă. Puzderia de evenimente bidimensionale online, pe ecrane, o dovedește. Acest lucru trebuie reținut și folosit în viitor. Poate, dacă viața culturală a suferit, pe bună dreptate (ceea ce se întâmplă reprezentând fără doar și poate o tragedie pentru spectacolul viu!), artiștii vor fi nevoiți să se reinventeze, să se redefiniească.

Tiberiu Soare: Tehnologia are un aport indiscutabil la cele mai multe dintre formele de exprimare artistică, dar nu trebuie să uităm că tehnologia nu poate fi substituită artei. Nu cred că impactul crizei pe care o traversăm va conduce imediat la schimbarea raportului cu publicul. Online-ul este inadecvat exprimării ideilor artistice, el rămâne ceea ce este: un mijloc, nu un scop.

Mihai Cosma: Indiferent de pandemie, tehnologia este deja, de mulți ani, un mijloc de

exprimare în scenă. De cele mai multe ori aduce un important plus și deschide porți spre zone inaccesibile montărilor tradiționale. Dacă ne referim la tehnologia informației, și aici deja se făcuseră pași în direcția dezvoltării unui sistem de difuzare online, pe bază de taxă. Forme artistice noi este mult spus, dar cele vechi, regândite și îmbogățite cu imensul potențial al tehnicii de scenă și a tehnicii video pot să ofere o deschidere pe care publicul (cred că pot să adaug aici în plus și publicul foarte tânăr, dependent de tehnologia jocurilor video) o va aprecia.

Valerian Mareș: Dacă prezinți lucruri de valoare într-o formă profesionistă din punct de vedere artistic și tehnic, care transmit emoție, nu văd o problemă ca publicul să le accepte. Recunosc însă că nu mi-ar plăcea ca tehnologia să capete o importanță specială în realizarea spectacolelor sau a concertelor. Sunt adeptul unor producții cu aport minimal din punct de vedere al tehnologiei în ideea de a ne bucura mai mult și direct de creația artistică, atât a creatorilor, cât și a interpreților. Pe de altă parte susțin ideea realizării unor spectacole sau concerte care să conțină cele mai noi descoperiri tehnologice din diverse domenii. Este o zonă care ar putea să aibă un mare viitor, având în vedere publicul foarte tânăr căruia i se adresează și care este obișnuit cu noutățile din tehnologie.

Daniel Klinger: Nu cred că forme artistice noi, care să folosească tehnici de comunicare la distanță, vor putea atenua dorința publicului de a percepe un spectacol direct, fără telematori. Tocmai dorința publicului de a recepta spectacolul prin toate simțurile, dorința de a fi în fața unei scene, de a fi parte din spectacol asigură perenitatea teatrului, a concertului, a oricărei forme de spectacol live. Tehnologiile au fost un element diferit în alte domenii ale artei, dar nu în artele spectacolului. Artele spectacolului folosesc tot mai mult tehnologii noi, dar doar pentru a îmbogăți spectacolul. Nicio tehnologie nu a avut succes în a intermedia legătura dintre public și scenă. De fapt, o asemenea inserție a tehnologiei între spectacol și spectator ar scoate acea producție

din domeniul spectacolului live și ar apropia-o de cinematografie sau televiziune.

Alina Moldovan: În măsura în care tehnologia capătă o importanță din ce în ce mai mare în viețile noastre, aceasta își va găsi calea din ce în ce mai des pe scenă. Dar cred că acest lucru se va întâmpla într-un mod firesc. Nu îmi imaginez că ne vom trezi la finalul acestei pandemii sau câteva luni mai târziu, kafkian, în scaunul nostru de spectator, metamorfozați în holograme sau alte forme de consumator exclusiv digital. În același timp să nu îmbrățișăm iluzia că arta teatrală nu este supusă schimbării. Tocmai datorită acestei capacități de adaptare, de metamorfozare, spectacolul și-a menținut relevanța de-a lungul diferitelor epoci, fiecare cu propriile sale revoluții și transformări. Așadar, dacă vom putea vorbi despre noi forme în următoarele luni sau următorii ani? Nu, nu cred. Dar aș vrea să cred că vom continua să purtăm această discuție despre modul în care putem folosi noile tehnologii și mediul online nu doar pentru comunicarea sau promovarea unui spectacol – pentru că orice nou instrument cere deprinderea unor noi reguli de utilizare.

Monica Davidescu: Am experimentat spectacolele online și sper să nu mutăm munca noastră în acest mediu. Teatrul este un organism viu: are nevoie de acțiune și reacțiune. Fără emoția publicului, fără percepția și reacția lui, teatrul se stinge încet. Repetițiile au sens numai știind că la final vom oferi publicului munca noastră. Prin online se pierde emoția și conexiunea dintre public și actor.

Silviu Biris: Cred că e un moment binevenit pentru orice profesie să se reorneze, să se reinventeze. Teatrul pe care l-am învățat de la maestrul meu și pe care l-am moștenit este în primul rând de relație. Un teatru viu, cu oameni vii, pe scenă. Viața adusă sub lupă pe scenă. Dacă vom continua să trăim distanțat, probabil că și teatrul va suferi mutații. Altfel, roata a fost demult inventată. Reinventare înseamnă readucerea aminte a valorilor serioase, ingenuitatea profesiei, redescoperirea drumurilor inițiale.

Anca Sigartău: Întotdeauna este nevoie de forme artistice noi, ele sunt necesare și dezvoltă noi categorii de public și diverse apetențe. Însă nu cred că ele trebuie să substituie total formele artistice existente, cu toată aparenta lor lipsă de „sincronizare tehnică”. Societatea a evoluat tehnologic, sau mai bine spus a avansat tehnologic de mii de ani, însă teatrul, indiferent de vremuri, funcționează în mare în aceiași parametri și cred că atunci când lucrurile se vor schimba fundamental nu vom mai vorbi despre teatru în sensul clasic, ci despre altceva.

Adrian Nour: După această perioadă publicului îi va fi dor să vadă artiștii pe scenă, să-i simtă aproape. Cred că ne-am săturat cu toții de spectacole filmate sau concerte pe Zoom. Am fost obligați să găsim o „scenă”, o cale de a ajunge la public, dar simțim cu toții că nu este cea mai fericită variantă. Am însă încredere că vom ieși din această situație mai buni, mai inspirați, mai înțelepți și, poate, mai respectuoși.

Amelia Antoniu: Nu cred că publicul are nevoie de forme artistice noi, ci de „artisticul” sufletelor noastre. Pur și simplu are nevoie de noi, iar noi, la rândul nostru, avem nevoie de el. Este un schimb de energie fără de care lumea s-ar prăbuși, pentru că arta încălzește inima și luminează calea empatiei. Dacă vor apărea forme artistice noi, atât timp cât ele se vor realiza la distanță, va exista pericolul adâncirii prăpastiei dintre artist și ascultător. Și cred că dacă vrem să atingem sufletele și să bucurăm spiritul, trebuie să ne concentrăm încă pe distanțe mici, și nu pe salturi tehnologice. Deși, în aceste luni de distanțare, nu o dată mi-am imaginat cum ar fi ca publicul să poată fi pe scenă, printre noi, cu ajutorul realității virtuale. Ar fi un lucru cu totul extraordinar, nu?

Eugen Oprina: Nu cred că publicul va avea nevoie acum de noi forme artistice. Mai degrabă aş spune că pentru publicul care a intrat în contact pentru prima oară în această perioadă cu interpretări internaționale valoroase, este posibil să vedem o schimbare

a sistemului de referință, acesta așteptând mai mult de la scena românească. În ceea ce privește importanța căpătată de tehnologie, consider că aceasta este oricum în creștere, iar pandemia este posibil să fi adus o accelerare în anumite domenii. Însă noile forme artistice care se dezvoltă odată cu tehnologia nu sunt încă suficient de performante pentru a completa (nu înlocui) experiența reală. Odată ce tehnologia de realitate augmentată va deveni la fel de performantă, populară și accesibilă precum telefonul mobil de astăzi, interacțiunea consumatorului cu actul artistic va căpăta noi valențe, care vor modifica ireversibil percepția spectatorului confruntat cu orice performanță artistică.

3. Când sălile de teatru vor fi redeschise, credeți că va fi la fel sau va începe o nouă etapă a artistului, a modului de raportare creator-artist-scenă-public?

Dragoș Galgoțiu: Sper ca timpul de recludere să provoace artiștii la mărturisiri artistice intense care să fie primite cu aceeași intensitate de public, sper să existe un val de entuziasm, sper ca reîntoarcerea pe scenă să fie o provocare, dar arta spectacolului adună mereu experiențe extrem de diferite, de la cele mai extraordinare până la divertismentul vulgar și sunt convins că asta nu se va schimba nici după marea pandemie de acum, la fel cum nici alte molimi nu au schimbat arta spectacolului sau alte arte. Marile schimbări sunt cu siguranță mai profunde. Dacă va exista o mare explozie tehnologică în artă, ea nu va avea legătură cu pandemia, explozia aceasta ar fi avut loc oricum.

Gigi Căciuleanu: Trebuie neapărat să regăsim cât de curând cea de-a treia dimensiune a spațiului, ca să nu mai vorbim de cele *multiple* ale transmiterii și percepției directe a emoției – dimensiunea omenească – pentru a o integra în universul noilor parametri la care am fost nevoiți să recurgem.

Tiberiu Soare: Artele spectacolului au o evoluție care nu este întotdeauna dictată

de mediul social. Eventualele schimbări ale cadrului de percepție sunt dictate la un nivel mult mai profund, unul generator de paradigmă. Nu cred că pandemia a atins acel nivel din punctul de vedere al impactului social și artistic.

Mihai Cosma: Mă gândesc că se vor imagina și noi variante de spectacole, inspirate din impunerea unor condiționalități sanitare. Dar, pe de altă parte, cred că aceste condiționalități nu vor fi veșnice și se va reveni la modalitățile normale de participare a publicului și la modalitățile normale de exprimare în scenă (și la repetiții).

Valerian Mares: Cred că va fi o etapă complicată având în vedere starea de precauție pe care o întâlnim în sala de spectacol. Iar dacă spectatorul este supus acestei surse de anxietate, artistul trebuie să fie mult mai convingător în realizarea rolului său, pentru a crea starea de siguranță și echilibru de care spectatorul are nevoie, astfel încât acesta să poată recepționa creația artistului cât mai aproape de adevărata valoare.

Daniel Klinger: Nu cred că se va schimba ceva în modul de raportare sau percepție a relației creator-artist-scenă-public. Probabil după deschidere va urma o perioadă de voluptate în a consuma acest produs cultural, ca în cazul oricărei dorințe care nu a putut fi satisfăcută un timp îndelungat. Mecanismele care produc plăcere publicului de teatru sunt aceleași de pe vremea lui Aristotel, nu cred că ar putea fi afectate de o pauză în desfășurarea spectacolelor de teatru.

Alina Moldovan: După cum putem observa deja, redeschiderea sălilor de teatru nu va coincide cu ridicarea tuturor restricțiilor. Artiștii revin pe scene în aer liber și vor reveni în sălile de spectacol într-un context încărcat de limitări: limitarea numărului de spectatori, limitarea contactului între artiști sau chiar limitarea duratei actului artistic în sine. Din acest punct de vedere, nu vom putea vorbi despre un „a fi la fel” pentru o bună perioadă de timp. Dacă acest lucru va schimba modul de raportare artist/public, dacă va schimba tipul de emoție care

se stabilește în raportul dintre artistul aflat pe scenă și publicul său? Nu, cu siguranță nu.

Monica Davidescu: Cred că ne vom reveni curând. Când se vor deschide sălile, spectatorii vor veni la teatru, pentru că au nevoie de emoția colectivă, au nevoie să uite izolarea care pe mulți i-a înșingurat. Va mai trece un timp până ne vom putea lua din nou în brațe, dar ne vom putea apropia unii de ceilalți din ce în ce mai mult.

Silviu Biriș: E posibil ca abia atunci să începem să jucăm cu adevărat, ca și cum ar fi ultimul spectacol. Să dăm din noi ce e mai bun pentru teatru. Dacă vom continua să ne exercităm profesia în mod egocentric, vom fi din nou închiși. Generozitate și răbdare, asta înseamnă trupa!

Anca Sigartău: Teatrul a mai trecut prin pandemii. Nu a murit. Nu s-a reinventat în funcție de un virus, ci în funcție de dinamica societății, de schimbările și cerințele socialului și ale politicului. Cât despre o nouă etapă, mi-ar plăcea să cred că această perioadă de izolare a dus la introspecție, la o reasezare a valorilor, la o reîntoarcere la magia unei povești spuse pentru public și cu publicul părtaş. Așadar teatrul nu are nevoie de regândire după noi paradigme, ci are nevoie să recâștige ceea ce a pierdut: abilitatea de a spune povești. Cum o vom face rămâne încă de lămurit; cu mai multă sau mai puțină tehnologie, cu un contact direct sau mediat.

Adrian Nour: Am avut timp să ne dăm *restart*, să stăm un pic cu noi înșine, artiști și spectatori, așa că după perioada aceasta nu aș vrea să ne întoarcem la „normal”, ci aș vrea să se schimbe lucrurile mult în bine. Arta poate și trebuie să se adapteze.

Amelia Antoniu: Mi-e greu să spun dacă va începe o nouă etapă, deoarece nu știu încă sub ce formă și când vom reuși să ne continuăm meseria. Când sălile de teatru vor fi redeschise ar trebui să reîncepem să dăruim iubire, lucrul pe care noi știm să-l facem cel mai bine. Iar raportarea creator-artist-scenă-public este și va rămâne osmotică.

Eugen Oprina: Pentru început va fi puțin diferit, pentru că numărul de spectatori din sală

este semnificativ redus, iar artistul aflat pe scenă simte acest lucru. Cu timpul, lucrurile vor reveni

la normal și nu va fi nevoie de nici o modificare în raportul creator-artist-scenă-public.

Cel de-al 14-lea fragment: digitalizarea, între explozie și familiar

În contextul acestei pandemii pe durata căreia am avut la dispoziție atât *timpul*, cât și *tehnologia* necesară pentru a accelera discuția despre digitalizare și a o purta la nivel global, pe scenele din întreaga lume, ne putem întreba în mod firesc dacă o *explozie tehnologică în artă*, așa cum o numește Dragoș Galgoțiu, va avea loc mai curând decât am crede.

Însă poate imaginea *exploziei, a unui big bang tehnologic*, nu este cea mai potrivită metaforă pentru a descrie viitorul spre care ne îndreptăm. **Într-un raport elaborat** în luna iunie 2020 de centrul de cercetare KEA European Affairs pentru Consiliul European, realitatea culturală a perioadei următoare „aparține unei generații care locuiește într-o lume virtuală, o lume în care totul este accesibil, iar interacțiunile tradiționale nu mai sunt necesare”. Această nouă generație, din ce în ce mai puțin caracterizată de apartenența la o anumită religie, cultură sau un anumit teritoriu, folosește un limbaj din ce în ce mai vizual, mai rapid, mai urban. Raportul continuă, identificând pandemia drept un accelerator fără precedent al unei mutații deja familiare în rândul tinerei generații, profund conectată la rețelele digitale¹.

Să revenim însă asupra realității culturale în domeniul artelor spectacolului. La finalul primelor patru luni de coexistență cu pandemia care a oprit activitatea teatrelor, artiștii se pregătesc pentru reluarea programului de reprezentații și repetiții. Prin ieșirea teatrului în aer liber pe durata lunilor de vară, prin organizarea stagiunilor estivale,

a seriilor de concerte, a evenimentelor de tip promenadă, regăsim și contactul direct între artist și spectator, nemediat de noile tehnologii și de ecrane. Dar pașii deja făcuți către digitalizarea extinsă la scară largă au creat un precedent, contribuind la o schimbare de percepție și atitudine atât în rândul operatorilor culturali, cât și al spectatorilor.

Pentru mari teatre dramatice și lirice din întreaga lume planurile pentru reluarea stagiunii sunt dublate de programe care vor continua să fie transmise online, anulând granițele geografice ale reprezentării în sală și menținând oferta stagiunii deschisă pentru un public internațional. Bineînțeles, acest sistem de distribuție sau difuzare nu constituie o noutate în sine: instituții teatrale de renume internațional implementează sisteme de tip *streaming online / on demand* și *teatru-la-cinema* de ani de zile² – și amintesc aici ca exemple, în ordinea lansării programelor, Metropolitan Opera (Met Live in HD, 2006), Royal Opera House (Live Cinema Season, 2008), Royal National Theatre (National Theatre Live, 2009) sau Wiener Staatsoper (live@home, 2013).

Ce pare să se fi schimbat însă, așa cum aminteam, este deschiderea publicului. Odată cu noua realitate a disponibilității spectacolelor exclusiv digital, difuzarea în mediul online a devenit peste noapte o normă a consumului cultural generalizat, fiind acceptată și de publicul conservator pentru

1 KEA European Affairs, The impact of the COVID-19 pandemic on the Cultural and Creative Sector, p. 13 - Raport publicat în luna iunie 2020, accesibil online la https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf.pdf

2 Metropolitan Opera – informații accesate pe site-ul Operei, <https://www.metopera.org/about/the-met/Royal-Opera-House> – informații accesate pe site-ul Operei, <https://static.roh.org.uk/for/pdfs/press-releases-18-19/ROH-celebrates-ten-years-of-cinema-broadcasts.pdf>. National Theatre, informații accesate pe site-ul Teatrului, <http://ntlive.nationaltheatre.org.uk/about-us>. Wiener Staatsoper, informații accesate pe site-ul Operei, www.wiener-staatsoper.at/en/staatsoper/the-opera-house/

care ecranul unui device sau ecranul din sala de cinema ar fi constituit altădată o barieră în calea consumului. Iar acest proaspăt descoperit interes pentru consumul online (ca alternativă complementară) contribuie la rândul său la creșterea interesului operatorilor culturali pentru dezvoltarea publicurilor online și dezvoltarea de noi servicii digitale.³

În același timp, în rândul festivalurilor de artele spectacolului care au optat pentru organizarea edițiilor din anul 2020 în format online – decizie ce ar putea părea la o primă vedere o formă de compromis pentru a evita anularea – întâlnim exemple care aparțin unui alt tip de viziune, integrând instrumentele digitale în procesul creativ.

Când organizatorii prestigiosului Festival Holland, cel mai mare festival de artele spectacolului din Olanda, au decis să desfășoare cea de-a 73-a ediție exclusiv în mediul online, alegerea a fost într-un totu reflectată în tema ediției – *căutarea unei identități comune în vremuri de distanțare socială*⁴. Relevanța acesteia, reflectată în selecția conținutului artistic și structura programului, a contribuit nu doar la asigurarea unei continuități în raport cu așteptările publicului tradițional al festivalului, ci și la atragerea de noi categorii de public.

Înșă nici abordarea Festivalului Holland pentru conținutul digital al ediției intitulată 2.0 – 2.0, cu creație originală online sau adaptată pentru acest mediu, nu este într-un totu nouă. Încă din anul 2015, festivalul a inclus în selecția sa spectacole și proiecte artistice menite să investigheze modul în care instrumentele digitale pot transcende convențiile teatrale tradiționale, devenind astfel, în mod declarat,

o platformă de promovare pentru noi formate artistice digitale⁵.

Ca amplasament, ca format (multidisciplinar) și statut internațional, cel mai apropiat echivalent din spațiul nostru cultural este Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu, desfășurat aproape concomitent cu manifestarea din Amsterdam. Reconfigurat pentru un format online, sub tema *Empowered – Puterea de a crede*, FITS devenea primul mare festival de artele spectacolului din Europa Centrală și de Est care avea loc în perioada pandemiei exclusiv în mediul digital.

Deși festivalul a păstrat structura care l-a consacrat, optând pentru o abordare mai degrabă clasic-conservatoare a instrumentelor digitale în alcătuirea programului, desfășurarea de forțe și resurse a fost una impresionantă. Conform organizatorilor, pe durata celor zece zile au fost difuzate 14.400 de minute de teatru, dans, muzică, circ contemporan și conferințe.

Dincolo de scopul său – de a menține conexiunea cu publicul, de a transmite *puterea de a crede* – FITS 2020, în temperatul, dar colosalul său format online, reprezintă o altă fațetă a modului în care digitalul este investit cu acest nou descoperit sentiment al familiarului. Ceea ce până în urmă cu câțiva ani – sau doar câteva luni – se afla în sfera experiențelor de consum marginale devine acum parte din experiențele noastre cotidiene.

Dacă **produsul cultural este un mecanism viu**, așa cum afirmam în prima parte a acestui articol, dacă acesta reacționează și se adaptează constant, nu doar din cauza unei amenințări punctuale (fie ea virus, sau în sfera unui limbaj mai plastic, *molimă*), ci a unei multitudini de factori culturali și sociali, trebuie să admitem atunci și faptul că următoarea revoluție tehnologică nu va veni sub forma unei explozii. Ci, probabil, sub forma unui lung șir de mici schimbări, care se strecoară în cotidianul nostru, click cu click, vizionare cu vizionare.

3 Sgourev V Stoyan, The Ascendance of Digital Culture, articol publicat pe website-ul artsmanagement.net la data de 30.07.2020 – <https://www.artsmanagement.net/Articles/The-Pandemic-as-a-Factor-of-Transformation-in-Arts-and-Culture-The-Ascendance-of-Digital-Culture,4174>

4 <https://www.hollandfestival.nl/en/news/in-a-time-of-fragmentation-holland-festival-2020-connects-makers-and-aucience/> - accesat la data de 27 iunie 2020.

5 <https://www.hollandfestival.nl/media/4463520/holland-festival-beleidsplan-2017-2020-engels1.pdf> - accesat la data de 27 iunie 2020.

Referințe online:

1. National Live Theatre – <http://ntlive.nationaltheatre.org.uk/about-us>
2. Royal Opera House – <https://static.roh.org.uk/for/pdfs/press-releases-18-19/ROH-celebrates-ten-years-of-cinema-broadcasts.pdf>
3. Metropolitan Opera – <https://www.metopera.org/about/the-met/>
4. Wiener Staatsoper – <https://www.wiener-staatsoper.at/en/staatsoper/the-opera-house/>
5. Holland Festival – www.hollandfestival.nl/en (comunicate, articole, rapoarte)
6. Sgourev V Stoyan, *The Ascendance of Digital Culture*, articol publicat pe artsmanagement.net – <https://www.artsmanagement.net/Articles/The-Pandemic-as-a-Factor-of-Transformation-in-Arts-and-Culture-The-Ascendance-of-Digital-Culture,4174>
7. KEA European Affairs, *The impact of the COVID-19 pandemic on the Cultural and Creative Sector*, Raport publicat în luna iunie 2020, accesibil online la https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf.pdf

Ofelia Stanciu este producător general de spectacole și evenimente. Din activitatea sa menționăm: spectacolele „*Fantoma de la Operă*” și „*Liliacul*”, Festivalul Internațional al Artelor Spectacolului Muzical „*Viața e frumoasă*” – 5 ediții la Teatrul Național de Operetă „*Ion Dacian*”. A semnat conceptul regizoral pentru spectacolele-concert „*Romeo și Julieta*”, „*Shakespeare și muzica*”, „*Promenada Operei*” – 3 ediții la Opera Națională București. A asigurat conceptul regizoral la Gala Grand Prix de L’Opera și Gala Radio România Actualități - transmisă în direct la RRA. În cadrul proiectului „*SCENART – Sprijin pentru competențe în artele spectacolului*” a fost formator pentru cursul de „*Producător delegat pentru teatru*”. A făcut parte din echipa care a elaborat standardul ocupațional pentru profesia de Producător delegat pentru teatru care a fost inclusă în organigrama instituțiilor teatrale din România. În calitate de producător a organizat peste 400 de evenimente în domeniul privat-publicitate. Este doctorand cu teza „*Artele spectacolului și cultura de masă (conducător științific Prof. univ. dr. Ludmila Patlanjoglu) la UNATC „I.L. Caragiale*”.

Ofelia Stanciu is a general performances and events producer. We highlight from her producer activity: „*The Phantom of the Opera*” and „*Liliacul*” performances, the „*Life is beautiful*” International Festival of the Arts of the Musical Performance – 5 editions at the „*Ion Dacian*” National Operetta Theatre. She signed the directorial concept for the concert-performances „*Romeo and Juliet*”, „*Shakespeare and Music*”, „*Promenade of the Opera*” – 3 editions at the Bucharest National Opera. She provided the directorial concept at the Grand Prix de L’Opera Gala, and the Radio Romania News Gala – broadcast live on RRA. Within the „*SCENART – Support for Skills in the Performing Arts*” project, she was a trainer for the „*Delegate Producer for Theatre*” course. She was part of the team that developed the occupational standard for the profession of Delegate Producer for Theatre which was included in the organizational chart of theatre institutions in Romania. As a producer she organized over 400 events in the private-advertising sector. She is a doctoral student with the thesis entitled „*Performing Arts and Mass Culture*” (scientific supervisor Prof. Ludmila Patlanjoglu, PhD) at UNATC „*I.L. Caragiale*”.